

דף יט.

אמר ר' נחמן לא קשיא, כאן לחולין כאן למעשר, ומנא ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן גל שנתלש וכו'.

תוכן ענינים

- א. בענין אי נטל"י לסעודה בעי כוונה.
- ב. בענין גל שנתלש אי דינו כמעין.
- ג. בענין איך מחזיק עצמו אחר הטבילה.
- ד. בענין גוד אחית בחיבור מקואות.

א] מבואר דלגבי חולין א"צ כוונה לנטילה או לטבילה דידין, ונחלקו הראשונים עפ"י אי נטל"י לפת צריך כוונה.

- א. מפטות הסוגיא היה משמע דמי שנטל ידיו לנקיות או לאיזה טעם אחר מתוך כלי, ואח"כ נמלך לאכול פת שיהא מותר לו לאכול דהא לחולין א"צ כוונה, וכן מבואר להלן במי שהושיט ידיו לאמת המים ליטול פירות דידין טהורות.
- ב. אולם נחלקו בזה הרשב"א והרא"ה בתורת הבית (בית ו' שער ד') דהרשב"א הוכיח מהתוספתא דצריך כוונת הנותן המים או הנוטל, ובלא"ה לא מהני, וביאר דנטל"י לפת הוא משום סרך תרומה (חולין קו.) וא"כ דינו כתרומה דצריך כוונה.
- ג. והרא"ה (בדק הבית שם) חלק עליו דמאחר דלחולין לא בעו כוונה, ה"ה נטילת ידים לסעודה מהני בלי כוונה.
- ד. והמג"א (סי' קנ"ט סק"ה) והגר"א (סי' קנ"ח סק"ח) כתבו דלהרשב"א צ"ל דהא דאמרו כאן דלחולין לא בעי כוונה היינו לנגיעה דחולין [וזהו באופן דידין מטמאות אותן כגון בחולין שנעשו על טהרת הקודש, או כשידיו תחילות היינו רק סתם ידים שהם שניות אינן מטמאות חולין, אבל כשידיו ראשון אז גם לחולין צריך נטל"י וזה מהני בלי כונה גם להרשב"א, ועיין בבי" מה שתי באופ"א].
- ה. השו"ע פסק (סי' קנ"ט סעיף י"ג) דלכתחילה יכוין הנוטל לנטילה המכשרת לאכילה. ובמ"ב (סקע"ה) כתב דהמג"א פסל אף בדיעבד אם לא כווננו כלל כהרשב"א, והגר"א הסכים דבלא כוונה כשר, וכן דעת רוב הראשונים וסיים וז"ל ובדיעבד בודאי יש להקל כשאין לו מים ליטול שנית כדעת המחבר, עכ"ל, ועי"ע בשעה"צ סק"סו.
- ו. בהליכות שלמה (תפלה פ"ב סק"ז) דן במי שנטל ידיו לתפלה בכלי עם כל דיני נטילה, ומיד אח"כ נוטל ידיו לסעודה [כגון שאוכל סעודה שלישית בבהכ"נ מיד אחר מנחה] האם יברך, וכתב דכיון דלא כיון להדיא שתעלה לאכילה צריך ליטול ידיו שנית בברכה, אבל מנהג יפה ליגע במקום מכוסה [כדמצינו בפוסקים בנטל"י השני בליל הסדר, עיין ביאור הלכה סי' תע"ח].
- ז. בתשובות והנהגות (ח"א סי' קע"ג) כתב דלהגר"א דכוונה אינו מעכב, אם נטל ידיו לתפלה כדין ואח"כ נוטל ידיו לאכילה ויודע שלא הסיח דעתו ונשמר מלנגוע במקומות המטונפין אין לו לברך והברכה לבטלה, [ומה"ט כמה גאוני ישראל נהגו תמיד לפני הנטילה לנגוע במנעלים או במקום מטונף דכיון דנהגו ליטול כדין בכלי וברביעית כשיוצאים מבית הכסא חששו לברכה לבטלה ע"ש].

גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין.

ב] מקשין דגל שנתלש מן הים דינו כ'מעין' והרי מעין מטהר בכל שהוא, ולמה הוצרכו כאן מ' סאה. כמה דרכים.

- א. במקואות (פ"א מ"ז) מבואר דיש ב' חילוקין בין מקוה רגילה, לטובל במעין, אי דמקוה מטהר רק באשבורן (מים עמוק שמתכנסין בו המים) משא"כ מעין מטהר בזוחלין (מים שזוחלין והולכין ואינן מכונסין), ב' ועוד חילוק דמקוה אינו כשר אלא כשיש בו ארבעים סאה, אבל מעין סגי בכל שהוא.
- ב. הקשו הראשונים והפוסקים דעפ"י הנ"ל למה גל שנתלש מן הים צריך מ' סאה הרי הים דינו כמעין [כך קי"ל ע"ש] ובמעין מספיק כל שהוא. ועוד יש להוכיח דדינו כמעין דהא המים הוי זוחלין [שנופלין על האדם], ורק מעין מטהר בזוחלין ועי"כ דדינו כמעין וא"כ למה צריך מ' סאה.
- ג. בתו"ט (מקואות פ"ה מ"ו) כתב דמכאן ראיה גדולה לשיטת הרא"ש דאף מעין אינו מטהר בכל שהוא אלא לטבילת כלים אבל לאדם צריך מ' סאה ואפילו בקטן, ושפיר הצריכו כאן מ' סאה. [וצ"ל דלכלים א"צ מ' סאה ואגב אדם נקטיה].
- ד. ולשאר הראשונים החולקין דמעין מטהר בכל שהוא אף לאדם, נאמר כמה מהלכים בישוב משנה זו דגל שנתלש:
- ה. א] המאירי (כאן) והט"ז (סי' ר"א סק"ו) והדרישה (סי' ר"א סק"ה) תירצו [כל אחד בנוסח שלן] דאה"נ דמצד טהרת המעין א"צ מ' סאה, ורק כיון דלכסות כל גוף האדם צריך מ' סאה לכן נשנית מ' סאה שהוא מילתא פסיקא לכסות כל גופו, אבל אה"נ לקטן יהא מספיק פחות, ודינו כמעין לגמרי.
- ו. ב] הש"ך (סק"ב) חילק בין דין מ' סאה לזוחלין, וכתב דמאחר דהגל נתלש מן הים הרי נפסק מן המעין ושוב אין דינו כמעין אלא כמקוה דצריך מ' סאה, אולם לענין זוחלין נשאר בו דינא דמעין שמטהר בזוחלין, וכמובן כ"ז צ"ב, ועיין להלן אות ט' ביאור הדברים.

- ז. ג] התוס' חדשים (מקואות שס) תי' דדין הגל כמקוה ולא כמעייין כיון דנתלש מן היס ושפיר צריך מי' סאה, ולא קשה מהא דהוי זוחלין, דאין זה מקרי זוחלין כיון דמחוברים ביחד חיבור גמור, מה לי שהם באשבורן בקרקע או באויר, לכן המים הוי כאשבורן וכשר להיות כמקוה.
- ח. הנה השי"ך חידש דאע"ג דהגל הוי כמעייין לזוחלין, מי"מ ע"י שנתלש מין היס דינו כמקוה דצריך מי' סאה. וצ"ב ממ"נ האם דין הגל הזה כמתחילה כמו שהיה בתוך היס, או ע"י שנתלש נעשה כמקוה, ומהכ"ת לחלק בין זוחלין ומי' סאה.
- ט. בחידושי רבינו חיים הלוי (הלי מקואות פ"ט) כתב לבאר דיש ב' דינים במעייין, א' גוף המעייין דהוא חלוק מדין החפצא של מקוה, ב' ויש עוד דין על מים של המעייין שנקראו 'מי מעייין', ודין של מעייין שאינו צריך מי' סאה נאמר על גוף המעייין, דלא נאמר על המעייין דין מי' סאה, אבל מי המעייין צריך מי' סאה, משא"כ דין זוחלין נאמר על עצם המים שלו אע"ג דנתלש מן המעייין עצמה, ולכן גל שנתלש אבד דינו להיות המעייין עצמה, אבל דין מימיו הם כמעייין לטהר בזוחלין.

אר"א טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. מיתיבי עודהו רגלו אחת במים הוחזק לדבר קל מחזיק עצמו לדבר חמור וכו' עודהו אע"פ שהוחזק מחזיק וכו'.

ג] תמוה איך מהני לטהר עצמו לתרומה או לקודש ע"י שנתכוון אחר הטבילה. [אופנים שונים].

- א. מבואר במתני' דחז"ל תקנו דמי שטבל לטהר עצמו לאיזה דרגא של טהרה אינו מועיל לדרגא יותר גבוה, ולכן בטבל לחולין אינו מועיל למעשר ותרומה, ואם טבל לתרומה אינו טהור לקודש. ואעפ"כ חידש ר' אלעזר דאם טבל בלי כוונה ואח"כ נתכוון להעמיד עצמו להיות טהור לתרומה ולקודש דמהני. והדבר תמוה איך מועיל כלום אחר שכבר טבל.
- ב. ותוס' כתבו דמירי בעודו לח [ויש ספרים שכתוב בהדיא כן]. והקשה הטו"א דעדיין קשה מה יועיל דהוא עדיין לח.
- ג. בטורי אבן כתב לחדש דהך דין מהני מדין 'ברירה', ור' אלעזר לשיטתיה דס"ל בבכורות (דף נו:): דיש ברירה ולכן כיון דהחזיק עצמו אח"כ הרי איגלאי מילתא למפרע דטבילתו היה לשם זה.
- ד. בתהלה ליונה הקשה איך נימא דהוברר למפרע דהוי כאילו כיוון הא במציאות לא כיוון כלום בשעת טבילה, ותי' דאין הכוונה אלא אופן לקבוע הטבילה למעשר או לתרומה וקביעות זו נעשית ע"י כוונה, ושפיר שיך אגלאי מילתא למפרע דנקבע הטבילה להיות לתרומה או למעשר.
- ה. בשיעורי רבינו יחיאל מיכל (אות פ"ו) הביא הטו"א וכתב דזה חידוש שיועיל ברירה במילתא דלא תליא בחלות אלא בכוונה לחוד, אולם העיר דמצינו תנאי במצות כגון בקר"ש שמתנין והוא מתברר אח"כ אם יד"ח, ונמצא דכוונת המצוה תלויה במה שיתברר אח"כ. אולם שאני התם דבשעת מעשה מתברר כלפי שמיא משא"כ כאן ע"ש משי"כ בזה.
- ו. בחזו"א (או"ח סי' כ"ה ד') כתב לפרש דהוי כעין אגלאי מילתא למפרע דכך היתה כוונת הטבילה ע"ש באיזה טבילה מיירי.
- ז. הנצי"ב (מרומי שדה כאן) ביאר דכ"ז שהוא עסוק באותו ענין מהני מחשבה שבלב שנצרכת למעשה דטבילה ואין זה ענין לברירה, אלא הסברה נותנת דכל זמן שלא סילק ידיו ודעתו מאותו ענין מהני מחשבה.
- ח. במהרצ"ח ביאר דמצינו דע"י דסתמא לשמה מהני וכשכיוון להדיא לא מהני, ולכן בלא כיוון כלל מהני לקבוע אח"כ, אבל הוחזק לקל שוב אינו מחזיק, אולם תמוה דאיך שיך סתמא על כמה דרגות וכו'.
- ט. בשיעורי ר' מיכל (אות פ"ו) ובאור החמה (הובא בתהלה ליונה) ביארו דבאמת יסוד דין כוונה אינו כוונה דעלמא לקבוע גוף הטבילה, אלא דינא הוא שישמור עצמו מיד בטבילתו לשם אותו דבר ושלא יהיה היסח הדעת משעת הטבילה ואילך, ולכן כל שעדיין לח הוא הרי עדיין לא הסיח דעתו מטבילתו ושפיר מועיל שיחזיק עצמו לכל מה שירצה.

דף יט: מטביל בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וכו'.

ד] מבואר דאמרינן גוד אחית, והוי כאילו מי מקוה של ארבעים סאה נמצאין בגומא שיש בו כ' ואפשר לטבול בו. דיון אי צריך לדין של קטפרס חיבור [מים ההולכין במדרון דאינו חיבור כ"כ] בשביל דין זה.

- א. מבואר דע"י שנחל של מי גשמים עוברת ביניהם ומחברן מהני שנימא גוד אחית, ובשיח יצחק ביאר דרק כשיש חיבור של מים אפשר לומר גוד אחית. והקשו תו' דמשמע הכא קטפרס הוי חיבור ואנן תנן וקי"ל דקטפרס אינו חיבור.
- ב. ותי' דרק כשיש ב' מקואות ובכל אחד כ' סאה אמרינן דאינו חיבור, אבל כאן שיש מקוה של מי' סאה אז מהני. בברכת שמואל (גיטין סי' כ"ח) ביאר כוונתם, דגוד אחית לא אמרינן אלא לחבר ב' מקואות וכשיש אחת של מי' סאה ורק צריכין לצרף לה השניה מהני, אבל כשליכא מקוה של מי' סאה אז לא מהני גוד לאשוויי מקוה, (וע"ע אמרי משה סימן א' אות ו').